

LENA ⁽¹⁾

CAPÍTOL XII

L' Andreu, com un' ànima en pena, recorria las soletats de Bassegoda y de Talaixá, pujava dalt dels cingles més esgarrifosos, despreciant lo vértich, lo perill d'estimbar-se. Qué li importava la vida ja que sa estimada no 'l volia! Pujava al cim del puig de Bassegoda per veure Pedrals, lo niu de sos amors. Desde aquell cim hauria volgut tenir alas per llensarse en l' espay y volar arrán del teulat de la casa de sa aymada, posarse com un aucellet darrera dels vidres de la finestra de sa cambra. Envejava la sort de las aurenetas que niavan sota sa teulada, la sort del rossinyol que refilava sus del parral prop d' ella, hauria volgut ser flor pera rebre 'l ruixim de sa regadora; alashoras li hauria dit: per qué m' arruixas?... no veus que som nafrada del cor, y que aviat me colltorsiré!...

La poesia del primer amor naix igual en lo cor orra, groller, del home del poble, del pagés corbat en lo conreu de la terra, com en lo del jove instruhit, refinat per educació esme-

(1) A prechs d' alguns subscriptors doném á conèixer altre dels capítols de la bellíssima novela *Lena*, que acaba de publicar D. Càrles Bosch de la Trinxeria.

rada; lo que prova que emana de l'ànima, y que las sensacions de l'ànima, en lo primer amor, se manifestan en tota llur puresa, malgrat la tosca capa que la cobreix. Es la ullada del sol que l'escalfa, la vivifica, es á voltas sols flor d'un dia que s'esbada y que l'instinch material fa enmustigar.

L'Andreu s'havía tornat poeta sens saberho.

Son pare sempre xacrós, al saber que 'l casament era desfet, ne tingué greu pena, mes, com era tan bon cristiá, ategí cada vespre al rosari un pare nostre porque Deu dongués á n'ell y á son fill bona resignació, y 's fes la seva santa voluntat.

Eran á fi de Juny, á las voras de Sant Joan. Vingueren com cada any los tonayres á la masía per tondre lo bestiar de llana ans d'anar á l'alta montanya. Venían de tondre 'l remat del patrimoni Solá, dotze tonayres que seguían los masos de la comarca. En lo casal Sors tot era animació: pastors, rabadás, cans de remat, tráfech del servey per fer la vida á tanta gent. 1,500 caps de bestiar de llana havían sigut aplegats de tots los masos del patrimoni y tancats en l'espayós cortical del casal. De bon matí, los dotze tonayres aplassats á l'era enllosada, provehits cadascú de sa estisora, s'apoderavan del moltó ú ovella que un pastor deixava anar d'una á una de la porta entregirada del cortical; vinga lligárlashi las potas, y en mitj de bèèèls llastimosos, cada tonayre n'agafava una que 's posava entre camas, y estisorada va, las pobres bestias se deixavan fer sens una queixa.

L'Andreu dirigía tota aquella feyna que 'l distreya y li feya un xich oblidar son pesar. Son pare que s'havía fet baixar á l'era sa cadira de brassos, presidía tot alegroy, seguint ab veu tremolosa la tonada de las cançons cantadas pe'ls tonayres, ab l'acompanyament metállich de llurs estisoras.

Si n'era un gay tonayre, } bis
tonayre montanyés, }
que per tondre una ovella
ne vingué de Caralps.

Tonayres, alerta,
fem bona feyna,
zas, zas, zas!

Que per tondre una ovella }
ne vingué de Caralps. } bis
L' ovella, ay! era tendre
tendre de quatorze anys;
n' era sa linda aymía
que volgué tosquirar.
Tonayres, alerta...

N' era sa linda aymía }
que volgué tosquirar. } bis
A cada estisorada
ella ne feya un plany.
Tonayres, alerta...

A cada estisorada }
ella ne feya un plany; } bis
que la pell se li 'n duya
del cor; y ab quin nafrar!
Tonayres, alerta...

Que la pell se li 'n duya }
del cor; y ab quin nafrar! } bis
Per ff la pobra ovella
ja tosquirada está.
Tonayres, alerta!...

Per ff la pobra ovella }
ja tosquirada está. } bis
Se 'n va tota tristona
juntarse ab lo remat.
Tonayres, alerta!...

Se 'n va tota tristona }
juntarse ab lo remat. } bis
Sas companyas li diuhén:
y donchs qué t' ha passat?
Tonayres, alerta!...

Sas companyas li diuhén: }
y donchs qué t' ha passat? } bis
Eix traydor de tonayre
la llana m' ha robat.
Tonayres, alerta!..

Eix traydor de tonayre }
 la llana m' ha robat, } bis
 y robantme la llana
 també 'l cor m' ha esquinsat.
 Tonayres, alerta!...

A voltas lo cantayre parava sa cansó de resultas d' una xúya (1) feta ab l' estisora á la pell de la feda; y, sens immutarse demanava carbó; un rabadá corría portarli dins d' un plat fondo; era pols de carbó deixat ab oli d' olivas, remey efícas per gurir instantáneament las xúyas fetas ab l' estisora. Se veu que 'ls pagesos coneixen d' anys y panys eix poderós antiséptich. Cada moltó donava un velló de llana de qualitat superior, llana que 's depositava en una estancia enrajolada, fosca y fresca dels baixos del casal porque no perdés de son pes quan venía 'l mercader á comprarla y pesarla. Avans, en l' alta comarca del Fluviá y del Ter, se venía á bon preu, y era un dels renglons principals dels rédits del hisendat; mes avuy dia ab los tractats de comers y la competencia de las llanas estrangeras d' América y d' Australia, los preus que se 'n treuhen son insignificants.

Als vuyt dias de tosquirar lo bestiar de llana, tota la remada guiada per pastors y cans, juntada ab la del patrimoni Solá y demás masos de la comarca, empengué la marxa vers las altas serras pyrenaycas, á la jassa del Callau hont feya sa estada fins á Sant Miquel de Setembre.

L' Andreu hauría volgut seguirla y passar tot l' istiu en aquellas altas y extensas soledats, ab los pastors dormint en llurs barracas. Li semblava que aquella vida pastoral, en mitj dels grandiosos espectacles d' aquella salvatge naturalesa: trons, llamps, broma, tempestats, eixidas y postas de sol, sería un alivi á son neguit, y potser podria un xich oblidar; pero l' estat cada dia més malaltís de son pare 'l tenia afermat prop d' ell. De cap manera 'l podia deixar.

Vint dias després que 'l bestiar havia anat á montanya, allá á mitj Juliol, feya dias d' una calor sofocant; la depressió

(1) Xúya, mot montanyés; vol dir tall produhit per arma tallant: ha rebut una xúya al bras de resultas d' un cop de sabre. Xúya s' aplica á una nafra que interessa los teixits de la pell. Las estisoras de tondre que tallan arrán la llana de las ovelas, á vegadas tallan també la pell, fent rajar sanch; d' eixa nafra se 'n diu xúya.

admosférica era extremada. Lo pobre senyor Jaume cercava ayre per respirar, s' ofegava; los accessos de tos no 'l deixavan un moment en repós.

Lo metje Cosme, que dia per altre pujava al casal, digué al Andreu.

—Son pare no m' agrada gens; eixas crisis tan repetidas son dolents símptoms; una crisis més intensa que de moment pot sobrevenir, acabarà ab sa vida. No 'l deixi.

—Pobre pare!...—Y sos ulls s' humitajavan de llàgrimas.

Lo senyor Jaume no podia estar al llit; la posició horitzontal augmentava son ofech. Se feu portar sa cadira de brassos prop de la finestra de l' eixida, fent esforços per omplir sos pulmons malalts del ayre pur que baixava dels cims.

—Andreu!

—Qué vol, pare?

—Seu aquí prop meu. Sento que la vida se m' acaba; me'n vaig d' aquest mon, deixante ben sol. Ton casament ab la pubilla Solá que tant estimas, haguera sigut per' mí una alegría que m' hauría rejoyenit. Deu no l' ha volgut; Ell sab per qué; acatém sos designis... Andreu, no vuy que 't quedis sol, cásat; cerca una noya honrada y virtuosa, encara que sia pobra; no es la riquesa que fa la ditxa; ab lo patrimoni que 't deixo, net de deutes, pots fer una noya felís. Una casa com la nostra sense mestressa es com un barco sens timó.

—Pare, estimo la Lena.

—Aixó proba la tendresa de ton cor; mes creu ma vella experiencia: res te durada en aquest mon; las penas més fondas de l' ánima, lo temps las cicatriza; si no fos aixís la vida sería insufrible. Eixa Lena que tant estimas, no dich que ab lo temps la oblidis del tot; mes, amor ab amor se paga; te restará d' ella sols un recort penós que acabarà per desvaneixers, quan tingas dona y familia. Segueix, fill meu, las petjadas de ton pare y de nostres passats; no t' apartis may del camí de la virtut y honradesa; guarda las vellas tradicions de hombría de be de nostra noble y antiga familia.

L' Andreu, molt afectat, se l' escoltava, cap baix apretant son front ab sa má com per contenir lo broll de pensaments que l' assetjavan.

Lo malalt proseguí:—Deu 'ns ha sempre fet la mercé de morir rodejats de son auxili. No vuy esperar la darrera hora

per rebre Nostramo; ara que tinch l' enteniment seré, ves tu mateix á Bassegoda y fes venir lo senyor Rector.

Després de rebre los postrers sagraments, com sentía que l' alé li mancava, se feu portar á l' eixida.

Era un dijous, á las duas de la tarde; la calor y xafagor sempre en augment; tot lo matí havia sigut seré. Al horizont montanyós, vers Gra de Fajol y Bassibés, castells de bromas grassas pujavan, estenentse, cubrint mitj cel. Prompte 's formá la faixa negra de tinta, y 's sentí 'ls ronchs de la tronada. En menos de mitj' hora tot lo cel fou tapat; se torná nit com á las set del vespre. Las campanas de Bassegoda, Sala, Beuda y de Pedrals tocavan á maltemps; de tots los masos d' aquells encontorns se sentía un foch granejat d' escopetadas per allunyar la horrorosa pedregada, qual blancor se veyá venir sota la faixa de tinta, ab fressa espantosa en mitj del fulgor dels llamps que encenían tota la cordillera pyrenayca.

Fou en mitj d' aqueix esglayador terratrémol que 'l pobre senyor Jaume exalá l' últim sospir, en brassos de son fill.

L' endemá passat al matí 's feu l' enterro. L' Andreu havia fet marxar expressos pe'ls pobles y masías per convidar parents y amichs. Un dels primers que arribá al casal fou don Francesch, molt afectat per eixa mort que tirava á terra sos plans. Entrá dins la cambra del difunt plena de donas endoladas; li resá un pare nostre, y estrenyé amistosament la má del Andreu, donantli afectuós pésam. Tot Bassegoda era al casal. A las nou comparegué mossen Feliu, lo rector escoltat per sos dos escolans y seguit d' una récula de capellans, rectors y vicaris dels vilatjets de la comarca. Sis masobers ab un brot de fábrega á la boca (1) agafaren l' atahut que 's carregaren sus llurs espatllas: y, acompanyats de nombrós seguidament ab atxas y candeletas á la má, emprengueren lo camí de la parroquia. Se li cantá tres ofícis, de cos present, y, acabats, se 'l portá al cementiri, al peu mateix de la iglesia, y se 'l posá dins la sepultura de la familia Sors que contenía l' ossamenta de tots los passats. Al dinar funerari eran més de 40 á la taula del casal. Després de postres, ditas las gracias y tres parenos-

(1) En tots los enterros montanyesos, l'atahut hont jau lo difunt es portada sobre espatlla per servents y amichs; mes al istiu, lo cos mort de tres dias sol tufejat; y, per neutralisar las emanacions cadavéricas, los portadors tenen entre llavis un brot de fábrega ó moraduix, que flayran á cada instant.

tres pel difunt, cada hù's despedí apretant la mà del Andreu, sense dir una paraula. Sols en Solá li digué:—Andreu, coratje! No desanimarse!... No las tenia pas totes, que digám, l'avi Solá; la mort del vell Sors lo tenia espeterrat; tenia la seva edat; y, per salut que tingués, no podia anar lluny á caure; aquell cadavre li feya basarda; semblava que li deya: preparat! aviat me seguirás!

Pochs dias després del enterro del senyor Sors arribaren al casal los mobles encomanats á Girona pel casament. L'Andreu no volgué que's posessen en las cambras; los feu tots pujar á la terrada, sota teulada, per no véurels. La setmana després agafá sarró y escopeta, y, acompanyat d'un mosso ab tres cabalcaduras carregadas de sal per la remada, se'n aná al plá de Campmagre, á la jassa del Callau, viure ab los pastors, dormir dins llurs barracas y menjar la petita ollada.

Durant l'istiu, á ca'n Solá, de Pedrals, la vida que portavan las senyoras era ben trista; aquellas santas donas tan caritativas y bonas cristianes sufrían, eran víctimas resignadas de la tiranía y rabiadas de llur pare y marit. Lo carácter atrabiliari y rencorós de don Francesch s'havía tornat pitjor que avans los projectes del casori. Lo que sentia molt eran los quartos que s'havía gastat per las reparacions de la casa, compra de roba y mobles. Ja 'ls hi feya pagar á las donas de casa lo diner que tenia tret de la caixa pel casori y manutenció d'aquell guerrer ferit!

Després de la escena de la bofetada, mare y filla no s'atreuían á baixar al menjador per sentarse á taula; en Solá menjava sol, prescindint d'ellas, callat, mal humorat, reptant la Jefa que 'l servia. Eixa hora d'expansió, de conversa familiar que aplega la familia al entorn de la taula presidida pel pare que resa lo *benedicite* y las gracias, á n'ell li era indiferent, tant se li'n donava, preferia estar sol, no volia conversa, absorbí que era per lo rumiar de son magí. L'avaricia sol anar sempre acompanyada del egoisme; en ell no. Se privava de tot, sós masovers vestían y menjavan mellor que ell. Pensava sols en arreplegar y omplir sa caixa de ferro. Sa muller y sa filla eran per'ell un destorb, cap afecte 'ls hi tenia, per tant que no li gastessin casi res, ja que pel vestir las pobres havían de fer prodigis d'invenció, aprofitant la vestidura vella que

tenían, regirantla, cusint, afegint, per anar un xich ab la decencia que 'ls hi corresponía. Tota la roba de nuviatge de la Lena la tenía tancada dins un armari y ell ne guardava la clau; aixó d' arrencarli un quarto, ni somiarho. Lo poch que li gastavan pel menjar li arracava. La Jefa feya escudella, carn d' olla y res més; pilota, gallina, guisado, fregit, havían sigut suprimits. A sopar, sopa y un plat de verdura, feya temps que 's bebia y fora aygua.

La pobre donya Juliana, de salut tan delicada, no podía soportar régimen tan debilitant. La Jefa, d' amagat del amo, trobava encara 'l medi, dels quartos que en Solá li donava pel gasto diari, de bestreuren per comprar un parell de costelletes de xay, y si no 'n tenía prou n' hi afegía dels seus del cul de mitja; las feya fregir á la graella quan l' amo era fora. Lo dia que las serví á la taula de sas mestressas, dins llur cambra, donya Juliana li digué:

—Ay! Jefa, pobre de tu si 'l senyor ho descobre!

—Tant me fa! que cridí y remboli (1) tant que vulga!... La salut de mi senyora passa ans que la seva.

La Jefa feya la valenta, mes solía amollar quan son amo la rembolava. No obstant, un dia que don Francesch, havent dinat, havia sortit y tornat entrar per haverse oblidat la petaca, al atravessar la sala, alsá 'l nas ensumant á dreta y esquerra, sentint flayre de greixúm.

—Que redimoni cou la Jefa.—Entrá á la cuyna y vegé las duas costellas su la graella.

—Aqueixas tením!... y ara!... que t' has tornat llamenera ja que 't fas coure duas costellas?

—Mi senyor, barbotejá ella, no son per' mí, son per donya Juliana.

—Ay! ay!... y qui t' ho ha manat? D' hont has tret los quartos?... Sens dupte me 'ls haurás pispats.

Al sentir eixa injuria, ella alsá 'l cap y mirantlo de fit:—No, mi senyor, no 'ls hi he pispat; y si vosté, després de tants anys que 'l servesch, dubta de ma honradesa, ja 's pot cercar servey que lo que 's jo ni un dia més passaré en esta casa.

(1) Encara un mot catalá montanyés. Rembolat per renyar, reptar. El pare m' ha rembolat porque no he fet lo que m' havia manat. Aquell vell sempre rembola.

(Alt Empordá, Vallespir, Rossello, Cerdanya).

—Vaja! dona, no te las peguis tan fortasl... be haig de saber de hont treus los quartos, ja que 't dono lo precís per la compra, y no crech pas que 'l carnicer haja baixat lo preu de la carn.

—Eixos diners, perque ho sápga, son ben meus; son mos estalvis de la soldada, y 'ls gasto com me dona la gana; vosté no s' hi ha de ficar; si á mí 'm plau de fer rostir duas costellatas per' mi senyora tan debilitada: faig lo que vosté hauria de fer.

—Ola! ola!... jo crech que fins me voldrás predicarme!

—No, cap prédica li vuy fer; sols dech dirli que si segueix apretant lo clau, lográ son intent.

—Quin es mon intent? si 's pot saber.

—Portar al clot sa muller y sa filla... ja ho lográ!... ja s' hi quedarà sol. Lo que es jo no li faré cap nosa.

—Quína mosca t'ha picat la llengua?... Quín atreviment!... Quína manera de faltarme 'l respecte!... Ja te 'n pots anar de casa quan vulguis! de fregots com tu, ne trobaré tants que voldré.

—No, no me 'n aniré, perque mas mestressas necessitan de mon cuydado; que si no fos per ellas, no m' hu faria pas dir dos cops. Deu li ha donat una salut de ferro; mes ab los anys que porta, no compti poguerla conservar llarch temps; y quan estará sepultat al llit per la malaltía, be ne tindrà sort de sa filla, de sa muller, si son encara en aquest mon, de la Jega que vosté vol treure defora y que fa més de 40 anys que 'l serveix —y s' aixugá una llágrima ab lo revés de sa má...

—Vaja! fora sermons! fes la teva y calla. Compra costellas, ja m' está be; pero no 'm demanis quartos per comprarlas. Que menjin ellas lo que menjo jo; y en paus.—Y li girá l'esquena, baixá l' escala xiulejant una sardana d' en Pep, dirigitse á ca 'l seu amich l' apotecari Nicasi.

Eran en ple istiu, de matinadas y nits frescas, de dias llarchs y calurosos hont los raigs del sol, reflexats pe'ls cingles calcinals, llensavan sobre Pedrals y sas garrigas assedegadas d' aixut, alenadas de foch. Al pich del dia, los carrers eran deserts; lo sol hi queya d' aplom; no s' hi veyá trastejar ni un' ánima; sols algunas gallinas cloquejant, seguidas de

llurs pollets, que esgarrapavan y esparpillavan ab sas potas los fems dels recocons y bolls de las eras.

La Lena anava cada dia á missa matinal; al tornar ajudava sa mare á vestir-se. A las vuyt, la Jega las hi pujava la xacolata; havent esmorzat, prenían llur labor, treballant fins á mitj dia. Després de dinar, mentres donya Juliana feya un cluch, sentada en sa cadira de brassos, la Lena feya sas oracions. A la tarde baixava al primer pis per endressar, plegar ó planxar la roba blanca y demés feynas casulanas. A la cayguda del dia, donava la crosseta y son bras á sa mare, y abduás baixavan al horta, arruixant, cuydant la Lena sas flors; donavan un vol pels caminets, y s' assentavan sota 'l parral á pendre la fresca fins á las vuyt, hora del sopar; havent sopat resavan lo rosari y se 'n anavan al llit... existencia trista, monótona, de convent, de la qual s' haurían acontentat y considerat felissas si no hagués sigut los sufriments físichs y morals de la pobre donya Juliana qual salut periclitava cada dia més, y las penas de cor de la Lena que nit y dia pensava á son estimat Lluís. Hont era? qué s' havia fet? Ella res ne sabia; y cóm fer per saberho? Quan, de cent en quaranta, venía 'l carter, entregava las cartas á don Francesch; de sa vida n' havia comunicada cap á sa muller ni á sa filla.—Sí, en Lluís ha escrit, com li pertocava ferho, per donar á mon pare novas de la seva salut y remerciarlo del aculliment que ha rebut á casa nostra, n' estich segura; l' agraument li 'n feya un deber; mon pare sab hont es, y cóm se troba de salut. Cóm ferho per demanarli? per saberho?—Se torturava l' enteniment, y res trobava.—Si li demano me repel·lirá d' un ronch. No importa, jo hu probaré; si 'm rembola, sufriré sos renys per l' amor d' en Lluís.

Un dia que planxava á la taula de la sala, y que son pare se passejava, capficat, amunt y avall, mans creubadas darrera l' esquena, sens dirli una paraula, ella li digué:

—Pare, aquí planxo, ab la roba de casa, duas camisas que no son nostras; portan la marca L. G. Sens dubte perteneixerán á don Lluís Gírvés que se las ha deixadas.

—Y qué?... qué m' explicas? Si son sevas, enviárlashi.

—Sí; mes ignorém sa direcció.

—Si no las reclama, fesne caritat á un pobre.

—Si vosté, pare, sapigués hont es se li podrían enviar.

—Te dich de donarlas á un pobre. No vuy res d' aquell estrafalari, sents?... además que no las necessita... aviat la camisa que 's posará será sense mánegas.

—Qué vol dir? pare.

—Si no hu entens, ves á estudi; y no 'm preguntis si no vols que 't reganyi 'l pinyol. — Y la deixá, ficantse en son estudi.

La Lena 's quedá tota pensívola.

Acabat de planxar se 'n pujá á la cambra de sa mare, cantantli la conversa que havia tingut ab son pare, y l' enigma de la camisa sense mánegas demanantli la explicació.

Pobre Lena! pensá donya Juliàna, en Lluís deu haver recaygut, y la tal camisa deu volguer dir una mortalla. Val mellor que no hu sápig.

—Filla, ja coneixes ton pare; sempre te cosas estranyas. Com tu, jo ignoro lo que vol dir. No insisteixis; absten-te de ferli preguntas si no vols exposarte á rebre mals reganyes.

—Peró, mare, hont es en Lluís?

—Que sé jo, pobre de mí!

—Mare, si escribíssim á casa seva?...

—Qué 'n treurás? Ton pare interceptará la resposta. Ja sabs que 'l carter te ordre d' entregar las cartas fora á n' ell.

—Deu meu! aixó es ben trist! Fa prop de tres mesos que en Lluís marxá de casa nostra, y res hem sabut d' ell—y una llágrima humitejá sos ulls.

—Lena, confía en la divina Providencia; tot lo que ella fa es pel nostre be.

Un dia vingué la Quelina á portar al senyor amo formatjes, ous y virám.

La Lena li digué:

—Qué sabs d' en Joanet y de la seva mare?

—Esperan tornar á la Cluella, segons la promesa que li feu lo pare de vosté.

Per ara menan un maset de poch cabals, al terme de Banyolas. Si 'l senyor amo 'ls posés á la Cluella, mos pares l' ajudarían, y 'ns podríam casar; puig ell diu que sempre m' estima; jo no me 'n fío gayre. A la festa major de Castellfullit va fer ballar la Coloma dels Hostalets més d' una vegada. Los homes son tots los mateixos; may diuhen lo que pensan.

—No tant, Quelina; hi ha excepcions. En Joanet es formal, y si diu que t' estima no deus dubtarne. A propòsit, te vuy fer una pregunta que fa temps me balla pel cap. En Joanet coneixia l' oficial ferit que hem tingut tant temps á casa, y que 'ls civils s' emportaren. Te n' ha parlat alguna vegada?

—Sí, senyora. Un dia que li vaig preguntar, me digué que als pochs dias de tenirlo al hospital d' Olot, lo portaren al hospital militar de Barcelona. Res més sabia d' ell.

—Li sería fácil enterarse ab los demás oficiales, que s' han recullit al indult. Tu mateixa, Quelina, quan tornis á veure en Joanet, digali que cerqui noves, y quan las sápigas me las vindrás á dir. Est jove 'ns ha inspirat á tots simpatía. Ho farás, he? Quelina; m' ho promets?

—Senyoreta, déixeho per mí.

C. BOSCH DE LA TRINXERIA

DARRERA ESPERANÇA

POESÍA PREMIADA AB LA VIOLA D' OR Y ARGENT EN LOS
JOCHS FLORALS D' ENGUANY.

—¿Vuytanta quatre, padrina?
—Vuytanta cinch n' he de fer
ja per santa Catarina.
si á Deu plau deixarmhi ser.

—Padrina... ¡que sou velleta!
—M' apar que es ara ¡ay Senyor!
que essentne molt joveneta
deya: mare, á la tardor,

quants ne faré aquesta anyada?...
—Sols te voldría ab més seny,
me digué cada vegada,
que be prou lo temps t' empeny.—

Y com ha passat ma vida!
Sembla 'l somni d' una nit...
N' era ahir jove florida
y 'l fret ja gela mon pit.

Válgam Deu! de ma infantesa,
passaren los anys volant...
Quants recorts!... quanta tristesa!
Tant de temps sembla un instant!

Mes companyes d' infantesa
d' una á una m' han deixat,
al trobarme en ma vellesa
¡qué voltes les he anyorat!

He vist la fossana omplerta
de flors que eran mon amor,
cada cop que s' es oberta,
¡quina espina pel meu cor!

Jove encar' morí 'l meu pare
dexantnos cinch y un germá;
¡Quant sofrí ma pobre mare
per doná'ns un mos de pa!

Vingué un jorn en que 'm semblaren
los plers del mon, belles flors,
de ses punxes me lliuraren
de mare 'ls consells mellors.

Tragué fló en ma primavera
lo dols brot del taronger,
flor tan bella y falaguera
jamay l' ha tret cap verger.

Deu va omplir ben desseguida
d' angelets, lo nostre niu...
belles flors!... bella florida!...
¡Cóm la va marcir l' estiu!

Del cel assí 'ls trasplantaren
cumplint ab goig nostre anhel,
sos tendres cors s' hi anyoraren
y se 'n tornaren al cel.

¡Qué trista ha sigut ma vida
des que 'ls fills me van deixar!
Més que l' arbre sens florida,
més que 'l camp sens verdejar...

He plorat en ma fal-lera
fins á esbossinar mon cor;
¡per tan curta primavera
que llarga ha estat ma tardor!

Mes ay! la darrera fulla,
en mon trist hivern caygué...
Al robarme exa despulla,
ma vida hagués pres també.

Pobre espós! perquè ma vida
éndolsís, me 'l doná Deu;
quan estava desfallida
feya lleugera ma creu.

Divuyt anys fa que l' anyoro
com l' aygua la seca flor,
divuyt anys ja fa que 'l ploro
nit y dia en ma tristor.

Al escó les nits son belles
quan hi ha amor vora la llar;
ara 'm son nits sense estrelles
ja que ell l' escó va deixar.

Quan á l' hivern de la vida
entre 'l fret y soledats,
ja mitg sentím com nos crida
l' ángel de la eternitat,

¡qu' es dols tenir á la vora
fills y nets que 'ns don consoll!
Mes si aqueix amparo es fora,
Deu meu!... ¡qué es trist nostre dol!

Trobarm' sola es una espina
que se 'm clava al fons del cor;
tothom me diu la padrina...
padrina... mes sens amor.

Quan la vida hage dexada,
tan sols me dirán les veus:
¡que Deu l' hage perdonada,
la padrina es ab los seus!

Ja en la nit de ma anyoransa
hi llu no més que l' estel
de ma darrera esperança;
no per la terra... pel cel.

RAMÓN COLOM Y VIRGILI

LEAL

Né ar this spot
Are deposited the Remains of one
Who possessed Beauty without Vanity,
Strength without Insolence,
Courage without Ferocity
And all the Virtues of Man without his Vices.
This Praise, which would be unmeaning Flattery
If inscribed over human ashes,
Is but a just tribute to the Memory of
Boatswain a Dog
Who was born at Newfoulard, May 1803
And died at Newstead Abbey, Nov. 18, 1808.
(Byron.) (1)

Així's digué un amich que avuy ploro encara y del que me'n recordaré sempre. Tant fidel com son nom, bo, servicial, valent, disposat á tot per compláurem, m' havia fet passar ratos molt bons y proporcionat alegrías d'aquellas que, com las orenetas de Becker, *no tornarán*.

Era 'l Leal de bona soca; tenia en sas venas sanch venatoria procedint d'una reputada casta inglesa, lo *pointer* que tant be coneixen y aprecian per sas cualitats esceptionals los deixebles de Sant Eustaqui.

Al recordar avuy un epissodi terrible, després de setze

(1) En aquest clap de terra están depositats los restos d'un que possehia la hermosura sens la vanitat, la forsa sens la insolencia, lo valor sens la ferocitat y totas las virtuts d'un home sense 'is seus vicis. Eixa alabansa, que podria ser una baixa adulació si s'inscrigués demunt de cendras humanas, es un just tribut á la memoria de Boatswain, gos que nasqué á Terranova pel Maig de 1803 y morí á Newstead Abbey lo 18 de Novembre de 1808.—(Byron.)

anys de passat, encare sento frisansa y 'l pols me tremola com si m' acabés de succehir. Es que no sols vaig serne testimoni, sino que vaig desempenyar en ell lo principal paper.

Cal, no obstant, contarlo, encare que no sia més que per fer memoria dels bons serveys d' un amich, ja que avuy son tan escassos. Res he trobat més apropiat al comensar eixas ratllas que copiar, per aplicárlashi, las paraulas que com á epitafi, lo famós poeta inglés Byron, aquell descendent de cent reys, aquell geni incomparable, desconegut y criticat per sos contemporanis, posá demunt la tomba del seu gos *Boatswain*, fentlas gravar en la freda pedra d' un monument que aixecá á sa memoria y pot véures avuy encara á Newstead Abbey.

Era un hermós matí del mes de Maig. L' Isidro, pagés del Prat, d' una casa que 'n diuhen la «Bomba», cassador com casi tots los de Marina, y jo 'ns havíam llevat á trench d' auba y aspiravam ab goig á plens pulmons lo fresch oreig embau-mat pel flayre de las flors que cubrían la terra y la salabrosa alenada de la mar. Lo Leal m' acompanyava. Estava trist, indiferent al bonich cuadro que ofereix lo sol ixent, espectacle sempre nou que tant l' home, per apátich que sia, com tots los irracionals, no poden menys de saludar ab alegría.

Feya pochs días que barallantse ab un gosset pelut que anava pel carrer, lo Leal rebé una petita mossegada al cap, de la que ni ell ni jo 'n ferem cas, puig apenas li clavá las dents son contrari y sols li feu una mica de sanch que s' assecá tot seguit. Lo gossot en cambi se 'n endugué una bona llisada d' aquellas que 'l meu gos sabia donar, no desmentint sa procedencia com á bon inglés. Sens consecuencias aparents continuá 'l Leal com abans, festós, diligent, viu com sempre, mes perdent poch á poch la gana y rebutjant fins lo que per un gos son requisits.

Creguí que 's curaría fent exercici; perque tant un gos com una persona sens fer res no está may bo. Necessitant tant jo com ell esbargirnos, nos n' anarem á cassar ab dos companys meus cap á la marina del Prat, portátnoshi la tartana del «Xico». Llavors no hi anava encare lo camí de ferro.

Comensarem á cassar l' Isidro y jo pels ermots y xapolls entremitj dels jonchs y de la parrella qu' anava ensumant lo Leal rastrejant ab son nas fi com lo d' un llop. Sa cua no

anava d' una part á l' altra demostrant la alegría del animallet. Cassava d' esma, sens aquella afició y aquell dalit que tant li esqueya. A lo millor s'aturava guaytantme ab ullada plena de tristor. Jo que creya, donada nostra intimitat, no sols endevinar son mut llenguatge sino fins sos pensaments, me figurava que 'l gos volía dirme: «Tant se val que plegu  m. Avuy s   que l' hem ben esguerrada.»

En efecte; no 's veyan volar m  s que papallonas, llagostas, moscas    mosquits. No se sent  an los joyosos cants ab los quals los aucells acostuman    saludar lo retorn del dia: ni una veu, ni la més petita remor interromp  an lo silenci estrany d' aquella hermosa matinada de primavera.

Camina que caminar  s ab las escopetas sempre    punt, seguirem endevant fins que 'ns aconseguiren prop del estany de «La Ricarda» los dos altres companys de cassera, que tenint m  s afició als llepsols que    la escopeta, s' havían llevat m  s tart que nosaltres. Ni uns ni altres havíam pogut descarregar nostras armas.   Era desesperant! No 's trobava un aucell per remey!

Pensant que potser ho feya qu' estavam en dej  , tots forem de parer d' esmorsar, creyent que aquell matinal *piscolabis* desvенеixer  a la conjura d' alguna fada envejosa    d' algun bruixot cassador que potser havía encortat als aucells per fer- nos morir de f  stich y tornar    casa ab lo sarró ple de vent.

Assentats    terra menjarem no s   qu   y beguerem més d' un trago llarch de nostras carbassas. Després de fer un cigarro tornant    carregarnos los sarrons y las escopetas    la espatlla, 'ns aixecarem ben confortats, m  s desitjosos que avans d' escopetejar als volàtils de la marina del Prat.

Nos separarem, com la guardia civil, en duas parellas. Una d' ellas, la menys activa, la formaren mos dos companys. L' altra, més decidida y de m  s cama, l' Isidro y jo. No havíam pas fet un centenar de passas quan d' un canyís s' aixec  a un espluga-bous (1) ab las camas penjant, lo coll estirat y ben obert d' alas. Va  g posarme la escopeta    la cara y, arronsant lo dit, encare 'm xiulavan las orellas del espetech, que ja vej   l' aucell    terra pantejant y fent lo darrer badall.

Lo Leal corregué cap al lloch dont havía caygut, ensum  

(1) *Ardea minuta*.

la bestiola y girá cua sens portármela, cosa que may havia fet. A voltas los millors gossos tenen rampells y molts repugnan á portar los aucells de marina. No li vaig dir res encare que'm sorprengué. Era la primera vegada que mon gos feya una cosa que no estava be. Vaig cullir l' esplugabous tot dihent: «ja'n tením un», ficantmel al sarró. Aixó de penjar-se la cassa al defora may m' ha agradat. Solen ferho 'ls xambons ó 'ls aprendents.

Las bruixas ja 'ns havían deixat estar y sos malefícis s' havían esvahit sens dupte esventats pel flayre del esmorsar, del tabaco y de la pólvora. Vaig carregar lo canó buyt posanthi un altre cartutxo y tot fumant un altre cigarret continuarem cassant, bon xich més animats, perque al menys ja havíam tocat estrena.

L' únich que no participava de nostra alegría era 'l gos. No solsament semblava més trist sino que cassava de mala gana y tot sovint se deturava ó se 'm posava darrera.—Si estaré més malalt de lo que suposo,—pensava jo tot anguniós y acariciantlo, animantlo ab la veu y 'l gesto l' obligava á anar devant meu. Ho feya 'l Leal, mes ab recansa, girantse contínuament y guaytantme d' un modo indefinible que lo mateix podia interpretarse com á súplica que com á amensassa. Are estich segur de que era l' últim. Llavors sols pensava lo primer. ¿Podia per ventura suposar que 'm guaytés d' altra manera l' amich més desinteressat, lo company de glórias y fatigas més fidel que may he tingut?

¡Pobre Leal! ¿Quí m' havia de dir que jo, que tant l' estimava, 'm veuria obligat á matarlo? ¿Que ab la mateixa mà que á totes horas l' acariciava tallaría 'l fil de sa preciosa vida? ¿Que aquell amich sens parió se 'm llenxaria al demunt rabíós, volgient ab una dentallada donarme la mort més horrible que pot tenir ningú?

Cosas podrán haverhi que fan por, cassos en los quals un home, per fret y valent que sia, tremola. Mes com la escomesa d' un gos foll que se 'ns abrahona de sopte ignorant nosaltres son mal, jo no 'n sé cap que puga causar més forta impressió.

Lo desenllás del fet que conto fou molt breu.

Nos trobavam en uns ayga-molls, llavors sechs en part, que 'n diuhen «Lo Dau gran.» En un clap de canyota, bogas

y jonchs hi havia encara algun sot d'aygua y la terra del entorn conservava bon xich de sahó que 'ls raigs calents del sol de Maig no havían pogut assecar del tot.

Allí ferem cap l' Isidro y jo. Mon company, com acostuman los cassadors del Prat quan buscan aucells d' aygua, anava cama-nu, ab las calsas arremangadas fins demunt dels genolls y calsat ab espardenyas. Jo anava ab botas altas de sola groixuda y clavetejada, ben untadas per evitar la mullena. Cridant al Leal, que s' havia quedat un xich enrera y no cassava, vaig obligarlo á ficarse en aquell lloch. Ho feu girantse sempre en direcció meva, guaytantme com ja he dit.

La brossa, que era allí molt espessa, 'l tapava completament y pel soroll de las canyas que á son pas ajeya presumía jo que allí debía trobarhi fressa. Ja feya bona estona que 'l gos era dins. L' Isidro y jo, ben preparats á distancia convenient, apretavam ab má frenética las escopetas, desitjosos de fer los comptes al primer aucell que s' enlayrés.

Totduna se sentí un llarch udol, un crit estrany, salvatge, que may havia jo sentit. Ab mon company nos dirigirem cap al lloch hont se trobava 'l Leal. Sens véurel lo sentíam bellugar-se per entremitj del canyís. A fi de poguer penetrar en ell sens obstacles donguí 'l meu sarró y la escopeta al Isidro, puig facilment se m' haurían enganxat ab las canyas privantme 'ls moviments. Obrintme pas ab dificultat, rellicant ab lo fanch y l' aygua, servintme de las canyas per sostenirme y no quedarme clavat en lo llot negre y pestilent del canyís, vaig fer unas quantas passas. D' un tros lluny vejí al Leal. Ple de defici mossegava las canyas y 'ls jonchs, trinxantlos ab sas fortas dents, en tant que de sa boca n' eixía una brumera espessa, verdosa y sanguinosa, barreja del color dels vegetals que mastegava y de sa saliva.—Aquí Leal—vaig cridarli, no atinant que estés rabiós.

Lo gos s' aturá un instant al sentir ma veu; fixá en mí sos ulls, que brillaren llavors d' una manera espantosa, y arrencant dret com una bala ab un ronch feréstech, atravessá 'ls obstacles rápidamente, llensantse en ma direcció. Desarmat com estava, l' instint de conservació 'm feu retrocedir y ni sé com vaig trobar-me fora del fanch y del canyís en terreno ferm.

Llavors vaig sentir que l' Isidro cridava:—¡Es rabiós!—

Tírali!—li vaig dir ab veu defallida, veyent al gos prop meu. Lo pobre jove, esglayat, malgrat que portava las duas escopetas, no tingué esma de ferne us. ¡¡¡Morir sens defensa víctima del Leal, convertit llavors en una fera!!! Eixa idea 'm feu traurer forsas de flaqueza y en un segon, que fou ma salvació, vaig sortir d'aquell mal pas. Vaig tenir prou sanch freda per abalansarme al Isidro, que estava més mort que viu, y arrencarli de sas mans tremolosas la meva arma. ¡No havia arribat encare la meva hora! Deu ho volgué aixís! Fent un bot en-rera, evitant al gos que ja m'aconseguia, á dos pams de las camas del Isidro, vaig apuntar al Leal, enjegant ab tan bon acert que quedá 'l gos espeternejant, ab lo cap fet á bocins. Lo jove y jo 'ns trobarem plens d'esquitxos de sanch y tros-sos de cervell. Ni sé com ab la precipitació y l'esferebiment no vaig ferir á mon company, clavantli alguns perdigons á las camas.

¡Estavam salvats! L' Isidro, tremolant, m' abràssá per donarme las gracias. Groch com la cera, ab prou feynas podia enrahonar de tant emocionat que estava. Jo casi no podia tenirme dret y un cop finida la trágica escena, apreciant tota la extensió del perill passat, mas dents petavan y flaquejantme las camas sentía esgarrifansas de fret com si fos al bell mitj del hivern. Mon company m' allargá una carbasseta plena d'ayguardent, del que beguerem un glopet com á anti-espas-módich.

Donarem una darrera ullada al cos inmóvil del Leal. ¡Feya fredat de veure!

Sens cassar, silenciosos, nos entornarem cap á «La Bomba.» No feya pas un quart que hi eran quan arribaren los altres dos companys á quins contarem lo succehit. Felicitant-nos per nostra salvació, procuraren distréurens sens conseguirho. A l' hora del dinar ni l' Isidro ni jo poguerem tastar res. Jo no 'm trobava be, tenía 'l cap bullent y ensemps sentía un fret entre carn y pell que no 'm passava de cap de las maneras. Era 'l comensament d' una febre que 'm proporcioná 'l susto, obligantme á estar al llit més de tres setmanas. Resolguem deixar correr la cassera y tornar á Barcelona. Enviarem á buscar la tartana del «Xico», y quan fou allí hi pujarem los tres companys fent venir ab nosaltres al Isidro, que

portava una aixada. Com havíam de passar prop del «Dau gran», volguí fer enterrar al Leal.

En lo lloch mateix hont morí 'l gos l' Isidro hi feu un clot. Agafant lo cadáver d' aquell que tant fins llavors m' havia estimat, vaig depositarlo en lo sot fentlo cubrir de terra y de rochs. Al pujar altre cop á la tartana avans de deixar aquell lloch hont jeya 'l pobre gos, sentí, sens poguerho reprimir, que se m' entelavan los ulls.

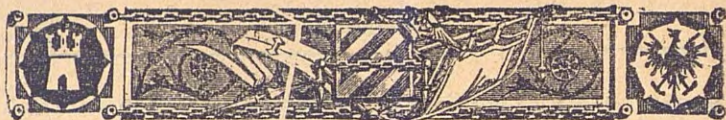
Aquesta flaqueza meva era un just tribut á la memoria del Leal.

Ell més que molts homes mereixia ésser plorat, puig sens la terrible afecció que ocasioná sa mort violenta estich segur que may aquell company obligat de mas aficions cinegéticas, aquell amich fidel, m' hauria donat un disgust.

JASCINTO M. CAPELLA

Barcelona, Juny, 1894.

UN DATO

SOBRE LA CUESTIÓ DE LA CORONA DE DONYA BLANCA D' ANJOU
EN SON ENTERRAMENT DE SANTAS CREUS

Encara que un bon xich tart, puig causas de forsa major m' havían impedit llegir l' article que, copiat de *El Vendrellense*, publicá LA RENAIXENSA de 5 del passat Maig, m' apar no será del tot inútil pera ilustrar aquesta cuestió, recordar lo que 's llegeix en ma adició ó apéndix á mon llibre *Santas Creus*, publicat en lo folletí d' eixa mateixa RENAIXENSA en Agost de 1891.

Copiat d' una carta del Rvnt. P. don Gregori Folch, en que 's diu á sí mateix *el último que queda de los monjes existentes en Santas Creus*, diu un dels apartats d' aquella adició ó apéndix, que «en una tentativa que ferem ab un company d' hábit (novici com ell) pera veure lo que contenía l' enterrament dels reys En Jaume y Na Blanca d' Anjou, provehits d' escárpara y martell, en ocasió en que restava sola la iglesia (de las 11 del matí á la hora de vespervas per la tarde) nos posarem á treballar, y després de mitja hora de treball, conseguirem treure la pessa que hi ha entre abduas llosas que tenen esculpidas las figuras dels reys, restant una obertura d' un pam de llarch y quatre dits d' ample. Ab una cerilla al cap d' una

canya, baixarem la llum al interior, y restarem admirablement sorpresos al veure 'l cuadro que 's presentava á nostra vista. Los reys, vestits ab las cogullas cistercienses igual com enterravan als monjos. Com á xicots, no poguerem servir lo secret, y 'l confiarem á altres germans d' hábit. Un altre dia hi anarem junts (eram sis) provehits d' un ganxo pera veure si podíam alsar las caputxas y veure la cara dels reys. Restarem també sorpresos y admirats; estavan estesos sobre una fusta llisa quiscun.»

Ara be: si 'ls reys volgueren ésser enterrats cuberts ab l' hábit humil dels monjos cistercienses; si volgueren que llurs cossos descansessin tan sols sobre una fusta llisa; si las caputxas dels hábits los hi tapavan la cara ¿ahont es la probabilitat, y fins casi diré la possibilitat, de que la reyna portés sota dita caputxa una corona rublerta de pedras preciosas?

Y cuydado que 'l testimoni del Rvnt. P. Folch, mort á Reus als pochos mesos d' haverme dirigit la seva interessantíssima carta, es major d' excepció, tant per sa qualitat com per la época á que 's refereix, anterior á la á que 's refereixen no sols la novelesca relació del senyor Hernandez, sino fins la carta d' altre frare á que aludeix l' escriptor de *El Vendrellense*, acorde, empero, també aquesta, ab lo que diu la del esmentat P. Folch.

Molt m' ha estranyat lo que 's diu en la relació que extracta l' escriptor de *El Vendrellense*, de que fet caure per las fillas del *moli de baix*, de sobre un capitell de las columnas del claustre, un tros de la suposada corona, la María Yangurra la llansés per una finestreta molt alta que donava á la iglesia; y es porque no existeix finestra, que 'm recordí, que comuniqué á la iglesia ab la galería, si per tal s' entén lo pla terreno hont hi ha las preuhadas arenacions, ni podría ser molt alta, sino molt baixa la finestra utilisada per dita Yangurra, si per tal galería deguessen entendre 'l terrat ó corredor descobert que hi ha sobre las arenacions esmentadas.

THEODOR CREUS

Vilanova y Geltrú, 3 Juliol de 1894.

PRIMAVERA Y ESTIU

Quins encants que te l' aubada
de la Primavera hermosa,
quan de raigs de plata y rosa
se vesteix la matinada!

Quan del riu ve 'l fresch oreig
entre dolsas cantarellas;
quan apagan las estrellas
sa blancor y son clareig;

entre flors y entre verdura
busca l' auçellet son niu.
Tot es amor; tot somriu
respirant goig y ventura.

¡Quins encants que te l' aubada
de la Primavera hermosa,
quan la brisa remorosa
ve de mil flors embaumada!

Mes las flors quan ve l' Estiu
doblan son tall corsecadas,
no s' ouhen las refiladas
dels aucells vora del riu.

Y aixís com avans volavan,
jugant ab l' ayre corrian
alegres, y s' embestían,
y d' arbre en arbre saltavan;

ara son sas melodías
entremitj de secas fullas
d' aquellas trovas, despullas;
recorts de més bonichs dias.

Las esperansas no viuhen
en la tardor del meu cor;
las aubadas que 'm somriuhen,
no més son recorts d' amor.

FRANCISCO DE FEBRER

MARINA

Canta y voga 'l mariner
tot solet á dins la nau
y al fons seré del cel blau
aguayta l' estel primer.

Y la nau, seguit seguit,
se balandreja y avansa
y sobre 'l mar en bonansa
vola adormida la nit.

Lo vent dols de la riera
papelloneja pel mar
y fa l' aygua tremolar
ab sa volada lleugera.

Y, ab lo cant del mariner,
porta á las onas llunyanas
perdudas veus de campanas
y aromas de taronger.

Angels de pura claror
ja las estrellas encenen,
y baix de l' aygua s' extenen
llums de blava resplandor.

Estels pel cel de la nit,
claror dins l' abisme blau,
y, en mitj, sospesa la nau
com si anás al Infinit...

A baix parla, enamorada,
l' ona del mar infael,
y, tremolant dins lo cel,
parla de Deu l' estelada.

Y, alsant los ulls á l' altura
y d' anyoransa cantant,
se 'n va 'l mariner, remant
damunt la mar insegura.

.

¿Quí no sent al mariner
que va remant sense pau?
¿Quí sab hont será la nau
quan muyra l' estel darrer?

MIQUEL COSTA Y LLOBERA

PÀGINA TRISTA

Que es trist estimarse, amor,
sens tenir una esperansa!
Com pateix mon pobre cor
ple de dol y de migransa!

Ningú sab lo meu sufrir
que tot sol á dins l' ofego.
Viure aixís val més morir
molt sovint á Deu li prego.

Jo no sé lo qué es ventura,
ni sé lo qué es benestar,
es pels altres la dolsura
que jo may l' haig de tastar.

Passan sempre las diadas
tan iguals que fan fredat,
Deu del cel, déume ventadas,
terratrémols, tempestats;

Déume horrors perque jo 'm moro
de pensar sempre 'l mateix;
los horrors que tant imploro
be 'ls sab mon cor que sofreix;

Y 'ls sab tant, la meva vida,
que d'amor se va acabant.
Va enfondintse la ferida,
cada dia y cada instant.

Quan arribi l' hora trista
de deixar eix mon ingrát,
quan lo tel demunt ma vista
digui á tots que ja he finat;

Amor meu, dolsa estimada,
jo t' ho prego ab tot lo cor
dins lo claustre ben tancada
plora 'l foch de nostre amor.

Y aconhórtat, vida mía,
que si mon cos s' es desfet,
l' esperit sempre somnía
trobar-te en no llunyá dia
en un mon mellor que aquet.

J. NOVELLAS DE MOLINS

ESPERANSA

Quan ma patria se vegi deslliurada
y corbs no hi hagin per xuclar sa sanch
y com li cal per tots se vegi honrada,
pot ser ma joventut ja haurá passada
y 'l cap tindré tot blanch.

Qui sab si 'm moriré, y aquest gran dia
pera ma patria no veuré lluhir
y anirá fent son fet la tiranía,
gosantse en allargarli l' agonía
igual que avuy y ahir.

¿Mes, aixó qué hi vol dir? No havém de creure
que 'ns-deixi Deu tant prompte de sa má.
No hi ha perill de que no 'ns puga treure,
y al nostres agressors ho farà veure,
si no es avuy, demá.

RAMON E. BASSEGODA

ES CAMPANÁ DE LA SEU

(EN MALLORQUÍ)

QUANT jò era petit, un d' es devertiments millós que tenía, en está cansat de fé malcriadeses y polissonades p' en mig d' es carré y per baix de s' escaleta de ca-méua, era pujarm' en dalt es campaná de la Seu.

¿Dalt es campaná?... Còm que no digueu res! Allò era per mí tot lo món.

Just devant es portal d' Almòyna, alsava es cap, y es cò me botava de alegría. ¡Sabeu que anava á pujá d' amunt! Passava es portalet de s' escala, y á muntá s' ha dit, aferrat á sa còrda polsosa, dins sa foscó d' es caragòl llarguissim, paupant ab sa má dreta ses pédres de aquell buch, ahont es sòl may arribava. Sa pujada me feya molta feredat, així es que casi may hey anava tot-sòl; si duya candeleta ò capsa de mistos, ray, però si no, allò era un'altra còsa, y no volía trobarme sens' ajuda de cap casta ab qualche *moraco*, dins sa negró estreta... ¿Vòltros creys que s' hagués atrevit á sortir-mos es *moraco*, quant eram un parey? Cá!; y no es qu' anassem de puntes perque no mos sentís; al revés, ab sos pèus feyam tant de renòu com podíam, ara un escaló, ara s' altra...

Aquelles potades acompanyaven molt, y en demés no estavam sensa di res: «tú, vés alèrta á que no s'apag' sa candela; posahi sa má devant que'per aquí hey fá vent...; ja devèm havê passat ses terrades...»; però, per paga sabíam qu' aquella ditzosa escala tenía tants de escalons *còm dies té s' any*, idò?, *còm dies té s' any*, y aiximateix hey ha molt de temps d' un Nadal á s' altre... ¿eh? Qualque vegada sentíam ses campanes que tocavan vèspres, una remó llunyana y ressonant que tremolava per demunt es nòstros caps, acostantse pòch á pòch. Allá dedins fins y tot un arribava á no sebre si estava en lá, com sa jaya Miquèla; d' en tant en tant, una retxillereta menuda, menuda, deixava veure sa pedra ròtja y mig menjada; ets alens ja eran bén espesos y no podíam pus, però al cap y á la fí còm que véssem una claretat més fòrta; jah, sí!, ses finèstres d' apròp d' es portal premiavan ab sa llum d' es día tots es nòstros esfòrsos; hey eram...

No crech qu' hey haja res á Palma que vos fassa pensá més ab això que la gent anomena *temps primé*, qu' es campaná de la Sèu vist per dedins. Llenyams plens de corchs s' esmican entrunyellantse de mil manéres: escaletes de fusta que s' empinen fènt vòltes en l' ayre p' en mig de tot es cordám que pénja; es sòtils de fusta tenen forats que de dalt semblan tombes ubèrtes y deixan passá ses còrdas ennegrides; es mitjans, negres de patina, enfumats per s' alenada calenta d' es sitgles y plens de retxes y escrits d' una partida de generacions. N' Alòy obri sa boca amplíssima allá dalt de tot; un copet que li pegueu amb sa má vos fá sentí ja aquell sò poderòs, còm si vengués de molt alluny. Y á defòra, demunt sa guarnisa, sensa una trista barandilla que vos aminv' es perill d' es torns de cap, s' abims se descubreix abaix de vòltros, sa ciutat acaramulla ses teulades, terrats, pòrxos y capellets, fá veure ses endinsades d' es carrés, còm á sliques petitones que rares vegades vénen plenes, deixa arribá es remoreig estrany de sa vida... Perdonau-mè, es campaná té cosa d' endiablát...

Quant repicavan, y nòltros eram allá dalt, ¡vaja un desvèri!; una cridadissa ferèsta se mesclava ab so renòuòt aixordant de ses campanes; mos semblava partí volant p' es fines-trals plens de claró puríssima, á espargirnos ab ses onades de

sò que tot heu omplían, per dins s'espai grandios d'allà defòra, més lluny, més lluny, per demunt campanàs y veletes de torreó, pujant fins á ses nigulades que corrían y devallant fins á n' es carreróns que formiguetjavan en es fons de s'avench, sempre fentmós enllá, cap á lo desconegut, engronsats per aquell tremoló mogut p' es batay gigant, que tot heu sotraquetjava...

Però no estavam bons fins qu' es campané mos havia deixat pujá á sa garlanda, això sí, ab qualque *persona gran*, ja que nòltros no teníam seny ni pò de caure y Déu sab quina l' haguéssim féta. ¡Ja hey devíam essé llavò apròp d' el céll! Aquell oratge mos enlocava d' el tot. Á baix, allò era una ciutat jugueta, un embuy de teules y cases ahont no s' hi entenían: cantons llargaruts, còm á proes de barco, aficats dins un carré tòrt; corral·ls estrets, que pareixían clòts de figuéra, hòrts de per riure, que deixavan sortí de dins un pati qualque *nixerero*, un taronjeret ò una llimonera y una mescladissa de tota casta de verdesca, bellveures, rosés, clavells ò vaumes-ròses; enfora, ses muntanyes s' estenían encollades, ses casetes de fora-pòrta escampades á sa vorera d' es camins; per un altre vent, la má, casí sempre com òli, moguentse plena de lluentons y de barquetes, se perdía de vista; y es sòl que s' amagava darrera na Burguesa treya lluèrnes de totes ses vidriéres, omplía de raigs aquella amplitut de sa ciutat vista d' un cop, desde es derrés molins d' es Portitxòl fins á n' es Plá d' es Castell y Pòrtopí, y desde sa plasseta de la Sèu, que miravam just baix de nòltros, fins á ses cases més llunyanes d' es Pont d' Inca. Es campaná enviava sa séua ombra demunt aquells casats còm un projectó que vetlás per tots ells, ò còm un rey que rebés es séu homenatge. Y á n' es nostros pèus un animalòt de pédra servía de canal, obrint sa boca per avall á s' alenada d' ayre plè de vida...

—Allò d' allà es Sant Francesch... ¿Què no veus es cavall de Sant Jòrdi? Y allò Sant Miquèl... Y allà es can Juan de sa tia María. Y aquells arbres son la Rambla... Jás! Vet-allà es terrat de ca-meua, part-demunt aquell altre ahont hey ha ròba estesa. Nó, y veuen bén bé á mamare que fá calsa devòra sa finéstra... ¡Mamare! ¡Mamare! Però cá, si no me sent... Mira es nòstro carré. El veus? Ara hey passa una

dòna...; y ara un hòmo...; y ara dues dònas més...» Y per aquelles vies estretes, qu'ajuntan ses teulades y no deixan atravessá es sòl, podían di que no hey passava una ánima.

A un terrat de més pròp un bergantell estudiava sa llissó de l'ondemá, passetjanse. Á s'altre terradet una jova regava es tésts, y pòch més á l'esquèrra, un capellá lletgía demunt una torreta descubèrta. Es derrés esbarts de coloms rondetjavan es colomés, acabant per entrarsenhi. ¡Què bona me pareixía sa garlanda per un colomé! Ets estels, que fins llavó havian remenat sa còua per aquelles altaries, anavan baixant, *cobrats* p'ets atlots, y ses velzies se tiravan giscant de banda á banda, fregant ab ses ales sa paret vermeyenca...

Després d'havè tocat Ave-Maríes, era un gust veure tots es llumets que se comensavan á encendre, senyalavan ab llargues taringues es carrés nòus llunyans ò pipelletjavan còm á estrelles dins ses cases, derrera es balcons, tapantse desiara deombres qu'anavan y venían. Y á la fi tot quedava en tenébres, dins una fosca que la podían tayá, y no més se veyan allá baix aquests llumets, que mostravan sa vida. Ses primeres òlibes mos omplían de pò, siulant per ses terrades, y preníam escala per avall, uns aferrats á n'ets altres, ab so campané qu'havía acabat ses feynes y tancava, deixant allá dins ab sos ormetjos d'es séu ofici, sa gèrra d'aygo devòra un bigalòt y es dos ò tres moixos que passavan sa nit cercant rates p'es recons abandonats y botavan segús per demunt aquella fondaria...

Á vegadas, quant jò de dins es llit sentía un temporal destét, còm que me donás coratje es taparme bé y pensá: ¡quin está hey deu fé dalt es campaná de la Sèu!

No podía arribá á comprendre còm qualque véy mal-sufrit, quant sentía voltá n'Alòy es dissapte d'una fésta gròssa, gosava dí: «¡mal li tornás es batay de cera!» ¡Y á n'aixó heu deya devant mí, que ballava de content en sentí n'Alòy y conexía p'es sò totes ses altrás, na Bárbara, n'Antònia, en Mitjá...!

Ara qu' he tornat véy... ¡quina diferència! Ja no hey puch pujá may, perqu' en essè allá dalt me mareig y qued sensa veurerhi de cap bolla; aquell caragòl me cansaria segurament de tal mòdo, que arribaria mig mòrt, ab so pít fét bossins y croixit p' es quatre vents. ¡Jesús, si los tornava de cera es batay, á n' aquelles campanes! En voltá n' Alòy, me crech sempre que tòca una extrem'unció, y quant repican, aquell martelleig seguit, seguit, ressona dins ses méues oreyes com un tocá de mòrt, y al entretant es bigarníus cantan riguent y botant, á n' es sò de bronzo copetjat, que tot heu domina:

*Hòmo valent,
fé testament...*

Ja no tròp estrany que no pás una ànima per aquells carrés d' allá próp, que fan oló d' antigüa y no 's deixan acostá es bogiòt d' es temps novells; tench enveja á n' es sabaté que demunt aquella guarnisa mig espenyada pica sòla quant ha pogut amollá ses còrdes, trabaya per aquells homonets de colzada que se mòuen dins es fons, Déu sap quants de pams enfòra y á encesa de llums, deixa sa feyna y tòca ses batayades d' Ave-Maríes, mentres li contestan de tots es campanás de la ciutat, petits com á trompitxols, y va pujant cap al cèl s' oració de cada vespre, desde ses casetes escalonades allá baix, dins sa claró que mòr...

GABRIEL ALOMAR Y VILLALONGA.

Palma de Mallorca 21 d' Octubre de 1893.

LO TAMBOR DE SANPEDOR

Surt á plassa 'l nunci:
tròmpetada va.
«Los francesos venen...»
dir res més no cal,
que qui 'ls surte á rebre
no te de mancar.
Branden las campanas,
tantas com n' hi ha;
cent escopetayres
s' han al punt juntats:
y un minyó que corre
á cercá 'l timbal
dels Dolors, que guarda
lo rector tot l' any
—¡Cap al Bruch, los crida,
cap al Bruch, companys!
Rataplám, plám, plám.
¡Visca la Independencia!
Rataplám, plám, plám.
¡O morts ó catalans!

¿Quín xicot lo guanya
al petit Llussá?
viu com una fura
prompte com un llamp.
—¿No 't fan por las balas?
díuenli.—¡Que es cas!...
—Compten que 'ls francesos
son tant forts y braus.
—Bona la faríam
si no fossen tals,
que no es propi d' homens
empaytar cobarts...
Vora á ca 'n Massana
senten lluny tirar,
ja 'n pren las baquetas,
ja 's posa á tocar.

Rataplam, plam, plam.
¡Visca la Independencia!
Rataplam, plam, plam.
¡O morts ó catalans!

Part de ça los boscos
que hi ha al Bruch de Dalt,
la gent de Manresa
veuen fluxejar
y 'ls de la encontrada,
tots rostos avall.
—Aquí de nosaltres,
fá lo noy Llussá,
si en lo Plá de Bages
hi hagués un cobart,
será d' hont se vulga
sanpedorenc may!
Apa, avant y fora!
¡foch, sense parar! ..
y pica y repica
de ferm lo timbal.

Rataplam, plam, plam.
¡Visca la Independencia!
Rataplam, plam, plam.
¡O morts ó catalans!

Tants com ne fugían
 tornen al combat,
 ja son los francesos
 los qui enrrera van.
 ¡Quín ruxat de balas,
 sense pérdren cap!
 ¡quín passar cuyrassas!
 ¡quín tombar cavalls!
 —¿Aixó qué es? fá, cego
 d' ira, 'l General,
 Fransa es invencible!
 granaders, avant!...
 Mes llavoras l' eco
 del vell Montserrat,
 fá més fort encara
 lo só del timbal.

Rataplam, plam, plam.
 ¡Visca la Independencia!
 Rataplam, plam, plam.
 ¡O morts ó catalans!

Fuig la devantera
 rebassant lo camp,
 batallons dispersos
 empenyent avall.
 Prou volen fe 'l quadro,
 més ja res hi val;
 los sometents corren
 ferint y matant,
 y canons y águilas,
 soldats y cavalls,
 com un cant d' absolta
 senten lo timbal,
 á dreta y esquerra,
 darrera, al encals,
 més fort, més depressa,
 més tétrich sonant.

Rataplam, plam, plam.
 ¡Visca la Independencia!
 Rataplam, plam, plam.
 ¡O morts ó catalans!

¡Rellamp, y com corre
lo petit Llussá,
d' una roca á altra
com lleuger isart;
barretina enrera,
tot espitregat,
al costat penjantli
son volgut timbal,
y punys y baquetas
d' argentviu tocats!
Foch son sas miradas,
son cor un volcá,
son coratge febre,
son alé mestral,
son desitg de véncer
esperó de llamp!

Rataplam, plam, plam.
¡Visca la Independencia!

Rataplam, plam, plam.
¡O morts ó catalans!

Plansó d' almogaver
nascut per gegant,
te lo pit de roca,
te de ferro 'l bras;
y ara dalt al cingle,
ara al camí ral,
ara á la pineda
sempre redoblant:
empeny als qui 's torben,
anima als cansats,
conhorta als qui cauen,
arrastra als més braus
y 'ls trabuchs los mostra
hont cal engegar,
hont tenen més feyna
volants y destrals.

Rataplam, plam, plam.
¡Visca la Independencia!

Rataplam, plam, plam.
¡O morts ó catalans!

Ja qui 'ls resistesca,
per fi no ha quedat;
ja lo mon contempla,
de 'n Llussá encalsats,
los soldats de Fransa
fúger ab espant
y al darrera Europa
sos grillons trencant,
com llissó y exemple
n' hi han al Bruch donat
quatre montanyesos
al só d' un timbal.
Mes, quín só que feya!...
mes, quín só que fá!...
com mou las entranyas!
com rebull las sanchs!

Rataplam, plam, plam.

¡Visca la Independencia!

Rataplam, plam, plam.

¡O morts ó catalans!

FRANCESCH UBACH Y VINYETA

LO SAGRAT COR DE JESÚS

Sicut arcus in medio nebulae.

Aprés de la tempesta aixafadora.
sovint, com una ullada de l' aurora,
un raig de sol esqueixa
lo rúfol nuvolat,
y ab célich iris deixa
lo cel hermós faixat.

Aprés que ab la tempesta sanguinosa
lo Gòlgota s' arrosa,
un Cor badarse com un lliri ha vist;
d' aygua y de sanch en pluja se desfeya,
y dels set sagraments l' iris somreya,
l' iris bell del amor de Jesucrist.

* * *

*Quam dilecta tabernacula tua Domine.
Salm. 48.*

¡Qué bé s' está, Jesús, en vostres tabernacles,
quan de la gloria á onades s' hi vessa la dolsor!
Assí de vostra gracia se veuhen los miracles;
val més un dia al temple sentir vostres oracles

que ohir mil anys debate la terrenal maror.
 ¡Qué bé s' está, Jesús, á dintre la ferida
 de vostre Cor dolcíssim á mon amor obert!
 En esta celda mística se sent volar la vida:
 la terra ab son desvari marejador s' oblida,
 sentint d' Angels y vérgens lo celestial concert.

* *

Feciste nos Domine, ad te, et inquietum est cor
 nostrum donec requiescat in te.

St. Agustí.

Lo meu cor en sa volada,
 com una agulla imantada,
 volava d' assí y d' allá;
 vos vejé una matinada
 y en vostre amor repesá.
 L' abella cerca la rosa,
 cerca la basa 'l carreu,
 la llum de l' alba l' alosa,
 lo cor del home reposa
 sols en lo cor de son Deu.

* *

Lo despertarse dins l' eterna flama,
 foragitat del Cor de Jesucrist,
 obrir los ulls al fons d' allí hont no s' ama
 ¡quin despertar tan trist!
 Jesús, Jesús amable,
 si per rentar mon esperit terrós,
 me llansáu á la pena perdurable,
 almenys, almenys no m' allunyéu de Vos!

* *

De cada santuari
Jesús sacramentat
ne fa místich Calvari
hont viu crucificat.
Per tot hi ha fonts de vici,
per xo per tot arreu
la font del sacrifici
sadolla del Cor seu.
Per tot com una mare
que excusa 'l seu infant,
diu:—Perdonáulos, Pare,
no saben lo qué 's fan.—

..

De sants y santas dols breviarí,
jo vull llegirte de dia y nit;
del Deu que estimo reliquiari,
jo vull penjarte sobre mon pit.
Arpa sagrada de so dolcíssim,
jo 't vull estrényer sobre mon cor;
del hort dels Angels lliri puríssim,
vessa en mos cántichs la teva olor.

..

Quedeme y olvideme
y el rostro recliné sobre el Amado.
St. Joan de la Creu.

L' he trobada en aqueix Cor
la fontana de l' amor
d' aygua fresca y regalada;
aprés que l' aygua beguí,
fontana endins me n' entrí
hont no té l' Angel entrada.
En lo bell mitj d' aqueix Cor,
trobí la mar del amor,

y 'm llansí dintre l' onada.
 ¿Naufraguí ó no naufraguí?
 Jesús, Vos sabeu de mí,
 jo per Vos me 'n só oblidada.

*
 * *

Passer invenit sibi domum.
Salm. 83.—5.

La tribulació me vé á visitar,
 ¿per rébre-la be, jo có-m ho faría?
 Ab aspre carest quan la veig entrar,
 me poso á la má de qui me la envía;
 si creix la maror
 me poso en son Cor.

*
 * *

Inveni quem diligit anima mea.

A la creu me 'n só pujada,
 y á Jesús hi só trobat,
 y ab una má desclavada
 sobre son Cor m' ha abrassat.
 Sobre son Cor m' ha abrassat,
 y l' abrás encara 'm dura,
 y 'm durará la dolsura
 per tota l' eternitat.

JACINTO VERDAGUER, PBR.

LO MOLINER DE VENT

Moliner que cada dia
quan el sol nos ha deixat,
aquest cel de pagesia
contemples com astorat,
¿no sents la malincolia
d' un altre jorn acabat?

De ta torre mal sortada
jo 't veig en l' alt finestró,
quan comensa la vesprada
y fuig la dolsa claró';
jo 't veig, la vista escampada
dins la llunyana foscó'.

Cel d' eternas maravellas,
nits de lluna y ventolí,
la dansa de las estrelles
per la volta sensa fí,
y el belar de las ovellas
p' els rostolls hon canta el grí'.

Tot ho sents; ton cor eudola
el crit llunyá del mussol,
el jemech de la corriola,
la tonada del fluviol...
tú sents de la nit qui vola
mil cantorías de dol.

Se plany dins las fontanellas
lo granot aixordador;
taronjers de tancas bellas
envian perfums d' amor;
quan s' amagan las cabrellas
ix l' estrella del pastor.

Per los hostals y alquerías
canta el gall dematiner,
s' ou dintre las travesías
la cansó del traginer;
ab las tres ave-marías
del mal despert campaner.

¡Oh vida, oh sort delitosa
la que Deu te va donar,
una madona amorosa
y vent que te guanya el pá;
l' existencia es més hermosa
sens tení avuy ni demá!

Ay! á tu no t' enmatzina
l' ambició qu' á tants nos pert;
gosa d' eixa pau divina
contemplant el cel obert;
qui á las ciutats s' encamina
troba sovint el desert.

MIQUEL S. OLIVER